

Valtuustoaloite: Lastensuojelun jälkihuollon ikäraja säilytettävä 25:ssä ikävuodessa Keski-Suomen hyvinvointialueella

Aluevaltuusto 22.8.2023 § 61
Hyvaks/147/00.02.00/2022

Selostus asiasta

Aluevaltuuston kokouksessa jätettiin seuraava valtuustoaloite:

Vilma Viitaasaaren (Vihr.), Bella Forsgrénin (Vihr.) ja Katri Savolaisen (Vihr.) valtuustoaloite:

Lastensuojelun jälkihuollon ikäraja säilytettävä 25:ssä ikävuodessa Keski-Suomen hyvinvointialueella

Valtuustoaloite liitteenä.

Päätös

Aluevaltuusto merkitsi valtuustoaloitteen tiedoksi ja antoi sen aluehallituksen valmisteltavaksi.

Lasten nuorten ja perheiden lautakunta 21.2.2024 § 14

Valmistelijat

palvelupäällikkö, sijais- ja jälkihuollon palvelut Piritta Huttunen p. 050 552 4883, vastuualuejohtaja, lasten, nuorten ja perheiden palvelut Päivi Kalilainen p. 050 370 0245, palvelupäällikkö, sosiaalipalvelut Laura Vääntinen p. 014 269 6571, palvelujohtaja, sosiaalipalvelut Ulla Kuittu p. 050 353 8310

Selostus asiasta

Aloitevastaus lastensuojelun jälkihuollon ikärajan säilyttämisessä Keski-Suomen hyvinvointialueella

Vilma Viitasaaren, Bella Forsgrénin ja Katri Savolaisen ja muiden 21.8.2023 tekemän aloitteen mukaan jälkihuollon ikäraja tulisi säilyttää lakimuutoksesta huolimatta 25 vuodessa (Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta - Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (stm.fi)).

Lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden nykytilanne Keski-Suomen hyvinvointialueella

Keski-Suomen hyvinvointialueen lastensuojelun jälkihuollossa on 14 sosiaalityöntekijää, 6 sosiaaliohjaajaa ja yksi jälkihuollon ohjaaja sekä kaksi johtavaa sosiaalityöntekijää. Jälkihuollossa hoidetaan täysi-ikäisten jälkihuoltooikeuden saaneiden nuorten asioita. Jälkihuollon budjetti on vuositasolla n. 4,3 M€.

Lastensuojelulakia on 1.1.2024 alkaen muutettu hallituksen esityksen mukaisesti siten, että jälkihuollon ikäraja laskettiin kahdella vuodella 23 vuoteen pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaisesti. Keski-Suomen hyvinvointialueella on tällä hetkellä 744 jälkihuollon asiakasta.

Ikärajan laskeminen tarkoittaa Keski-Suomen hyvinvointialueella sitä, että

jälkihuollosta siirtyy 283 asiakasta muihin palveluihin vuoden 2024 aikana. Näistä arviolta 100 nuorta siirtyy aikuissosiaalityön asiakkaaksi.

Jälkihuollon asiakkuudessa olevilla nuorilla tutkitusti noin kolmasosa pärjää pääsääntöisesti hyvin; heillä on opiskelupaikka ja vakituinen asunto, eikä heillä ole vakavia päihde- tai mielenterveyden ongelmia. Noin kolmasosa jälkihuollossa olevista nuorista pärjää kevyillä tukitoimilla, kuten satunnaisella sosiaaliohjauksen tuella. Kolmasosa jälkihuollosta olevista nuorista on tällä hetkellä hyvin huonossa fyysisessä ja psyykkisessä kunnossa, mikä on näkynyt palveluiden tarpeen kasvuna. Tällä hetkellä ko. nuoret tarvitsevat erikoissairaanhoidon palveluita ja vahvoja tukipalveluita jälkihuollosta. Nuoret ovat myös tunne-elämän kehitykseltään selvästi ikätasoaan jäljessä.

Viimeisimmän vuoden aikana Keski-Suomen hyvinvointialueen alueella on menehtynyt useita jälkihuoltonuoria, mikä on alueellisesti hyvin poikkeuksellista ja kertoo nuorten huonovointisuuden vakavasta lisääntymisestä.

Jälkihuollon tarkoitus

Jälkihuoltonuoret ovat tutkimusten mukaan suuremmassa syrjäytymisvaarassa, heillä on heikompi yleisterveydentila, vaikeuksia pysyä koulutuksessa ja suurempi riski kuolla nuorena kuin muilla samanikäisillä nuorilla.

Jälkihuoltoon siirtyminen muuttaa nuoren juridista asemaa suhteessa sijaishuollon palveluihin ja jälkihuollossa asiakkuus on vapaaehtoista, eikä nuorta voida enää rajoittaa tai pakottaa palveluiden piiriin. Jälkihuollon työskentelyn perustuessa vapaaehtoisuuteen, asettaa se myös vaateita luottamussuhteen rakentamisella ja jälkihuollon työn sisällölle sekä kestolle.

Jälkihuollosta järjestetään kokonaisvaltainen tuki sijoituksesta itsenäistyvälle nuorelle. Jälkihuoltonuoret eivät ole verrattavissa kotoaan itsenäistyviin nuoriin rikkinäisen perhetaustan, traumaattisen lapsuuden tai muun lastensuojelun suojeluntarpeeseen johtaneen elämäntilanteen vuoksi.

Taustansa vuoksi nuoren itsenäistymisen taidot voivat olla olemattomat, ja kehityksellinen valmius ja ikätasoinen kehitys ovat muita vastaavassa iässä olevia nuoria jäljessä. Jälkihuollon tehtävänä on turvata nuorta ja koordinoida palvelut nuoren ympärille, nimenomaisesti estäen nuoren putoaminen palvelujärjestelmän ulkopuolelle. Palvelujärjestelmän ulkopuolelle putoaminen lisää nuorten eriarvoisuutta, mikä huonoimmillaan lisää yhteiskunnan turvattomuutta.

Jälkihuollon työ on usein asiakkuuden alussa nuoren motivointia ja luottamussuhteen muodostamista, mikä vaatii aikaa ja paljon työtä. Jälkihuolto jatkaa lastensuojelun avo- ja sijaishuollossa alkavaa kuntoutumista ja koska jälkihuoltoon siirtyville nuorille ei välttämättä ole kertynyt elämänhallinnan- tai opiskelutaitoja; siihenkin tarvitaan tukea jälkihuollosta.

Jälkihuollossa nuoret saavat myös pitkäaikaisen korjaavan suhteen aikuiseen, minkä merkitystä jälkihuollon asiakasnuoret ovat itse korostaneet. Jälkihuollon kannatteleva ja kuntouttava pitkäaikainen tuki mahdollistaa sen, etteivät jälkihuoltonuoret ajaudu esimerkiksi kalliiden

terveydenhuollon palveluiden piiriin. Jälkihuolto usein myös paikkaa yhteiskunnan muita palvelu- ja turvaverkkojen puutteita.

Eduskunta hyväksyi lakiesityksen jälkihuollon ikärajan laskemisesta 23 vuoteen. Laki hyväksyttiin siirtymäajalla: "Nuoren, jonka oikeus 75 §:ssä tarkoitettuun jälkihuoltoon on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa ja joka lain voimaantultua on 23-vuotias tai vanhempi ennen 1 päivää heinäkuuta 2024, jälkihuolto-oikeus päättyy kuitenkin vasta 30 päivänä kesäkuuta 2024.

Jos hyvinvointialue tai kunta on ennen tämän lain voimaantuloa antanut nuorelle päätöksen 12 luvun mukaisesta tukitoimesta, hyvinvointialueen on järjestettävä nuorelle tukitoimi päätöksen mukaisesti. Lain 77 §:ssä tarkoitetut itsenäistymisvarat on maksettava 2 momentissa tarkoitettulle nuorelle viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2024 tai viimeistään, kun päätöksen mukainen tukitoimi päättyy." Käytännössä lain siirtymäajalle kuvattu säädös mahdollistaa jälkihuollon tukitoimien järjestämisen myös yli 23 -vuotiaille, kun palvelusta on tehty päätös ennen lain voimaantuloa.

Siirtymäaikaa koskeva kirjaus ei kuitenkaan koske jälkihuolto-oikeuden 1.1.2024 jälkeen saavia lapsia ja nuoria, joille jälkihuolto-oikeus on mahdollista myöntää vain 23 -vuotiaaksi. Lastensuojelulaissa määritellään minimivaatimukset tuelle, jota lastensuojelusta itsenäistyville nuorille pitää järjestää.

Laki ei kuitenkaan kiellä erityisen tuen tarpeessa olevien nuorten aikuisten tuen jatkamista jälkihuollon tukitoimina silloin, kun nuori on ollut jälkihuollon asiakkaana. Tämä mahdollistaa jälkihuollon tuen jatkamisen erityisistä syistä myös yli 23- vuotiaille jälkihuollossa olleille asiakasnuorille, joiden jälkihuolto-oikeus päättyy 23-vuoteen.

Jälkihuollon järjestämisvastuu on hyvinvointialueilla jaettu siten, että nuoren asuinpaikka ja hyvinvointialue, josta nuori on saanut jälkihuolto-oikeuden jakavat järjestämisvastuun jälkihuollon palveluista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Keski-Suomen hyvinvointialueen on järjestettävä jälkihuollon palvelut alueellaan asuville muiden hyvinvointialueen jälkihuoltonuorille.

Aloitteen osalta jää siten ratkaistavaksi se, myönnetäänkö jälkihuollon tukea harkinnalla myös niille nuorille, jotka saavat tukea Keski-Suomen hyvinvointialueelta, vaikka jälkihuolto-oikeus on myönnetty heille muualta. Jälkihuollon järjestämisestä muun hyvinvointialueen nuorelle laskutetaan siitä syntyneet kustannukset jälkihuolto-oikeuden myöntäneeltä hyvinvointialueelta. Epäselvää kuitenkin on se, onko harkinnalla myönnettävästä tuesta mahdollista laskuttaa kustannuksia muilta hyvinvointialueilta.

Taloudelliset ja toiminnalliset vaikutukset

Aloite koskee noin 94 nuorta, eli noin kolmasosaa 23-vuotta täyttäneistä tai ensi vuonna täyttävistä nuorista. Näillä nuorilla on erityisen tuen tarve esimerkiksi vaikean päihde- tai mielenterveysongelman vuoksi, minkä vuoksi he käyttävät paljon palveluita. Tuen keskittäminen jälkihuoltoon mahdollistaa pidempiaikaisen kuntoutuksen ko. nuorille, mikä vähentää nuorten palvelutarvetta muissa palveluissa, kuten terveydenhuollon päivystyspalveluissa ja erikoissairaanhoidossa.

Aikuissosiaalityön näkökulmasta näiden nuorten palveluiden jatkuminen

jälkihuollossa on perusteltua. Järjestely turvaisi mahdollisuuksien mukaisesti nuorten asiakassuhteiden jatkuvuuden tutulla työntekijällä. Aikuissosiaalityössä työntekijäkohtaiset asiakasmäärät ovat suuria, jonka vuoksi sosiaalityöntekijöillä ei ole mahdollisuutta antaa asiakkaille yhtä intensiivistä tukea kuin jälkihuollossa. Aikuisten sosiaalipalveluissa sosiaalityöntekijän asiakasmäärä oli vuonna 2023 noin 100 asiakasta/sosiaalityöntekijä (vaihteluväli 85-140). Sosiaaliohjaajan asiakasmäärä oli keskimäärin noin 95 asiakasta/sosiaaliohjaaja (vaihteluväli 88- 125). Lastensuojelussa tehdyn arvioinnin mukaisesti aikuissosiaalityön asiakkaiksi siirtyy vuonna 2024 noin sata 23-vuotta täyttäneitä jälkihuoltonuorta.

Mikäli ei ole mahdollista, että esitetyt 94 jälkihuoltonuorta jäisivät jälkihuollon palvelun piiriin, kasvaa aikuissosiaalityöhön siirtyvien määrä n. 200 asiakkaaseen kuluvan vuoden aikana. Molemmissa tilanteissa jälkihuollosta tulee siirtää tarvittava henkilöstöresurssi aikuissosiaalityön puolelle. Lakimuutoksen myötä vuonna 2025 jälkihuollosta siirtyvien asiakkaiden määrä aikuissosiaalityöhön edelleen kasvaa joka lisää henkilöstön tarvetta.

Jos jälkihuollon tukea myönnetään harkinnalla myös muiden hyvinvointialueiden nuorille, jäävät kustannukset todennäköisesti Keski-Suomen hyvinvointialueen rasiitteeksi.

Erityisen tuen tarpeen määrittely ja palvelun myöntämisen kriteerit:

- Vaikea päihdeongelma ja/tai jälkihuollon aikana aloitettu päihdekuntoutus on kesken.
- Jälkihuollosta myönnetty tukitoimi on kesken ja sen keskeyttäminen vaarantaisi nuoren kuntoutumisen.
- Vaikea, päivittäistä elämää häiritsevä mielenterveyden häiriö ja tarve esimerkiksi säännölliselle ja tiiviille tuelle (sosiaalityö, sosiaaliohjaus, ammatillinen tukihenkilö).
- Paljon perus- ja erityistason palveluita yhtäaikaaisesti tarvitsevat asiakkaat.
- Erityisen tuen tarve perustuu jälkihuollon johtavan sosiaalityöntekijän arvioon.

Valmistelijan yhteenveto

Perusteltua on, että niille nuorille, joilla on erityisen tuen tarve, jälkihuollon tukea voidaan myöntää harkinnalla enintään siihen asti, että nuori täyttää 25 vuotta. Harkinnalla myönnettävän jälkihuollon myöntämisperusteet on kuvattuna edellä.

Ts. jälkihuolto-oikeus päätetään lakimuutoksen mukaisesti kaikilla jälkihuollon asiakasnuorilla 23-vuotiaana, mutta jälkihuollon tukea järjestetään 25-vuotiaaksi asti sellaisten Keski-Suomen hyvinvointialueen jälkihuolto-oikeuden saaneiden nuorten kohdalla, joilla on erityisen tuen tarve.

Tämä mahdollistaisi kuntoutusprosessin jatkumisen niille nuorille, jotka muuten olisivat vaarassa jäädä ilman riittävää tukea. Ehdotus ei siten koskisi muiden hyvinvointialueiden nuoria, ellei jälkihuolto-oikeuden myöntänyt hyvinvointialue ota vastuuta tuen järjestämisen kustannuksista.

Ehdotuksen mukainen jälkihuollon tuen jatkaminen erityisen tuen tarpeen perusteella tiivistäisi ja tehostaisi sijaishuollosta jälkihuoltoon siirtymisen nivelvaihetta, sekä vähentäisi kustannuksia niiden nuorten osalta, jotka

pärjäävät muiden palveluiden tuella, tai kokonaan ilman tukea. Hyvinvointialueella on ryhdytty rakentamaan aikuisten, nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden sekä aikuissosiaalityön kanssa tehtävää tiiviimpää yhteistyötä perus- ja erityistasolla.

Toimivalta asiassa
Hallintosääntö § 18

Järjestämispäällikön
ehdotus

Lasten, nuorten ja perheiden lautakunta esittää edellä kuvatun vastauksen valtuustoaloitteeseen aluehallitukselle jatkokäsittelyyn.

Asian kokouskäsittely

Sirkku Ingervo teki kokouksessa vastaehdotuksen päätösehdotukseen, joka ei saanut kannatusta. Puheenjohtaja totesi vastaehdotuksen rauenneen kannattamattomana.

Asiaa kokouksessa oli esittelemässä Piritta Huttunen.

Päätös

Lautakunta hyväksyi päätösesityksen ja korostaa sen tärkeyttä, että kriteerit ovat kaikille selkeät ja yhdenvertaiset koko hyvinvointialueella.

Päätöksenteon jälkeen Sirkku Ingervo jätti päätökseen eriävän mielipiteen, mikä on pöytäkirjan liitteenä.

Aluehallitus 26.03.2024 § 99
758/00.05.01/2024

Valmistelijat

palvelupäällikkö, sijais- ja jälkihuollon palvelut Piritta Huttunen p. 050 552 4883, vastuualuejohtaja, lasten, nuorten ja perheiden palvelut Päivi Kalilainen p. 050 370 0245, palvelupäällikkö, sosiaalipalvelut Laura Vänttinen p. 014 269 6571, palvelujohtaja, sosiaalipalvelut Ulla Kuittu p. 050 353 8310

Esittelijä

Hyvinvointialuejohtaja Tollet Jan

Päätösehdotus

Aluehallitus päättää esittää aluevaltuustolle, että se hyväksyy valtuustoaloitteeseen laaditun vastauksen ja toteaa valtuustoaloitteen loppuun käsitellyksi.

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.